

Argentnadansk: Semantiske, syntaktiske og morfologiske forskelle til rigsdansk

JAN HEEGÅRD PETERSEN & KAROLINE KÜHL

ABSTRACT

Argentnadansk, som det i dag tales af efterkommerne til udvandringen fra Danmark mellem ca. 1890 og 1930, adskiller sig fra rigsdansk grammatisk, leksikalsk og fonologisk. I denne artikel præsenterer vi syv af disse grammatiske og leksikalske særtræk inden for bøjnings- og afledningsmorfologi, leksikologi, semantik, frasik og syntaks. Mere præcist ser vi på leksikalske indlån fra spansk, udvidet brug af *ere*-verbalafledning, semantisk-syntaktisk udvidelse i argentnadanske verbalfraser, forekomsten af subjektløse sætninger og overrepræsentationen af frasen *mere eller mindre*. Mens vi tilskriver disse træk kontakten med det samfundsmæssigt dominerende sprog spansk, mener vi, at den inkonsistens i det argentnadanske genus-system, som vi også inkluderer som argentnadansk særtræk, skyldes en kontaktafhængig udvikling. Analyserne er baseret på et mindre datasæt af 16 talere, men vi har ved behov udvidet med data fra hele Corpus of South American Danish, som er en del af LANCHART-korpusset ved Københavns Universitet. Det overordnede mål med denne artikel er et første skridt på vejen til at beskrive argentnadansk og netop at pege på, om de træk, der adskiller argentnadansk fra rigsdansk, er et resultat af en direkte påvirkning fra spansk. Ud over dette tager vi beskrivelsen af de argentnadanske særtræk som anledning til at diskutere, hvad der skal til for at kunne tilskrive argentnadansk status som varietet.

EMNEORD: argentnadansk, arvesprog, kontaktlingvistik, sprogtab, dansk uden for Danmark

1 INTRODUKTION

Udvandringen fra Danmark til Argentina omkring det sidste århundredskifte efterlod sig et levedygtigt dansk sprogsamfund i Argentina. Af na-

turlige sociologiske og demografiske udviklinger er dette dansktalende sprogsamfund dog hastigt på retur, og der er i dag kun få efterkommere af danske indvandrere i Argentina under 65 år, der stadig bruger dansk i hverdagen. Inden for projektet 'Danske Stemmer i USA og Argentina'¹ har vi i 2014 og 2015 indsamlet data i Argentina til dokumentation af den form for nu uddøende dansk, der har udviklet sig under de særlige samfundsvilkår, som indvandrerne og deres efterkommere har levet under. Nærmere bestemt har vi indsamlet data i hovedstaden Buenos Aires, i Eldorado i den nordlige provins Misiones og på pampaen syd for byen Buenos Aires i den såkaldte 'Danskertrekant' i området mellem byerne Necochea, Tandil og Tres Arroyos (se indsat kort). Optagelserne af argentinidadansk talesprog er siden blevet udskrevet og udgør nu Corpus of South American Danish (CoSAmDa), og de indgår som del af det store danske talesprogskorpus LANCHART ved Københavns Universitet (Kühl m.fl., 2017; Gregersen & Kristiansen 2015).

Kort over det nordlige Argentina med områderne for talerne repræsenteret i CoSAmDa indrammet.

1 Forskningsprojektet 'Danske Stemmer i USA og Argentina' (2014–2018) er finansieret af A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal, Carlsbergfondet som *Semper Ardens*-projekt, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab og Nordisk Forskningsinstitut. Vi takker for den økonomiske støtte til projektet.

Denne artikel giver eksempler på nogle af de træk, som adskiller argentinadansk og rigsdansk, eller 'danmarksdansk', dvs. standarddansk eller dialektalt præget dansk, som det har været talt og tales i Danmark. Nogle af de særlige træk, vi kan observere i argentinadansk, kan relateres til et ældre dansk, fx i form af ord, der nu er gået ud af rigsdansk sprogbrug, såsom *tornyster* 'rygsæk', *isskab* 'køleskab' og *skidtspand* 'skraldespand'. Vi kan også observere, at nylige lydforandringer i danmarksdansk ikke har fundet sted i argentinadansk, fx mht. *r*-påvirkning af vokaler i ord som *ret*, *kær*, *dreng* osv. Derudover kan vi observere dialektrester, eller et 'dialektsubstrat', distribueret og blandet med standardsproget på en måde, som minder om regiolekter på dansk grund (jf. Jul Nielsen & Pedersen 1991). Man kan betragte disse træk som fossileringer, idet kontakten mellem de argentinadanske samfund og Danmark er forholdsvis begrænset, og danmarksdanske sprogudviklinger derfor ikke har fundet sted i Argentina.

Fokusset i denne artikel er imidlertid på eksempler på den forandring, som dansk i Argentina har undergået, siden det så at sige flyttede hjemmefra med udvandrerne, og som både kan tilskrives indflydelse fra det omgivende majoritetssprog spansk, men også kan skyldes en tilsyneladende kontaktafhængig sproglig variation. Disse forandringer har naturligvis den samfundsmæssigt relaterede årsag, der ligger i, at argentinadansk er et forholdsvis lille og ikke institutionelt understøttet mindretalssprog.

Foruden disse særpræg er argentinadansk også præget af en stor inter- og intratalervariation; de nævnte træk, fossileringerne så vel som forandringerne, er (tilsyneladende) ikke ensartet distribueret blandt talerne eller grupper af talere. Det er i skrivende stund ikke muligt for os at sige, hvem eller hvilke grupper af talere, der i hvilket omfang har hvilke sproglige træk, hvad enten disse så er spanske, danske dialektrester eller træk fra ældre standarddansk. Dette sætter spørgsmålstejn ved om argentinadansk strukturelt og leksikalsk set kan betegnes som en varietet, ud over det faktum, at det er diatopisk defineret, altså som dansk talt i Argentina. Spørgsmålet om, hvorvidt vi på nuværende tidspunkt kan kalde argentinadansk for en varietet, tager vi op i den afsluttende perspektivering. Det overordnede mål med denne artikel er at foretage et første skridt på vejen til at beskrive argentinadansk

(men se også Hartling (2016) med et casestudie om syntaks samt Glargaard 2005 om bevægelsesverber i argentinadansk) og at pege på, om de træk, der adskiller argentinadansk fra rigsdansk, er et resultat af påvirkningen fra spansk eller en kontaktuafhængig udvikling.

Artiklen er struktureret, som følger: Afsnit 2 beskriver betingelserne for argentinadansk som mindretalssprog, afsnit 3 redegør for datagrundlaget og metoden, afsnit 4 præsenterer syv specifikke argentinadanske træk, og afsnit 5 indeholder en afsluttende konklusion og perspektivering.

2 KENDETEGN VED ARVESPROG

Vores overordnede beskrivelsesramme udgøres af forskningen i på den ene side arvesprog ('heritage languages') (Montrul 2008; Rothman 2009; Maher 1991) og på den anden side den grammatisk orienterede forskning i sprogkontakt (fx Matras 2009 og Johanson 2008). Begge dele er relevante for den type mindretalssprog, som argentinadansk tilhører: Mindretalssprog, som er opstået ved migration og derved er blevet afskåret fra sprogudviklingen i hjemlandet, og som tales af udvandrere og deres efterkommere i et sprogsamfund, hvor et andet (eller flere andre) sprog er dominerende. Et sådant arvesprog defineres ved, at det tilegnes som førstesprog, men på mange måder er udsat for både sprogligt og samfundsmæssigt pres fra majoritetssproget.² Dette giver sig typisk udslag i en begrænsning i antallet og bredden i de kontekster, som mindretalssproget kan bruges i, begrænset eller ikkeeksisterende tilgang til skriftsprog og uddannelse i mindretalssproget og kontaktpåvirkning fra flertalssproget (som er denne artikels fokus). Disse betingelser, som er med til at afgøre talernes sproglige kompetencer og dermed mindretalssprogets overlevelse, gælder også for langt størstedelen af de talere, som indgår i CoSAmDa. Rothmans (2009) meget brugte og grundige definition beskriver betingelserne for arvesprogstaleres sprogudvikling:

2 Der er dog undtagelser som fx Pennsylvania Dutch som talt af Old Order Amish i USA, som har så mange talere og eksisterer i et så lukket samfund, at det ikke lader til at være presset af engelsk, men derimod vokser konstant (Louden 2016).

A language qualifies as a heritage language if it is a language spoken at home or otherwise readily available to young children, and crucially this is not the language of the dominant larger (national) society. Like the acquisition of a primary language in monolingual situations and the acquisition of two or more languages in situations of societal bilingualism/multilingualism, the heritage language is acquired on the basis of whatever natural input and whatever in-born linguistic mechanisms are at play in any instance of child language acquisition. Differently, however, there is the possibility that quantitative and qualitative differences in heritage language input and the introduction, the influence of societal majority language, and differences in literacy and formal education can result in what on the surface seems to be ... attrition in adult bilingual knowledge. (Rothman 2009: 156)³

Skiftet til majoritetssproget som stærkeste sprog og majoritetssprogets generelt dominerende rolle i sprogsamfundet fører typisk til en ubalanceret tosprogethed for arvesprogstalerne. Ikke desto mindre fremhæves det, at arvesprogstalere har fonetisk-fonologiske kompetencer og en grammatisk viden, der overgår L2-lørneres (Maher 1991: 68), netop fordi arvesproget er blevet tilegnet i en tidlig, naturligt forløbende og intensiv proces, inden den såkaldte kritiske periode i sprogtilægnelsesprocessen er gennemgået, dvs. inden puberteten (Montrul 2008: 9–12). Dog vil arvesproget også typisk vise tendenser til simplificering, såsom invariant ledstilling (fx i hovedsætning over for ledsætning), mere parallel hypotakse, reduktion i kompleksitet som fx mindre allomorfi eller en tendens mod analytiske eller perifrastiske konstruktioner frem for syntetiske (Maher 1991: 68). Dette tilskrives ofte den afbrudte indlæring, men det kan også være resultatet af graduelt individuelt sprogtab efter endt sprogtilægnelse pga. majoritetssprogets dominerende rolle eller være en direkte effekt af det pågældende majoritetssprog.

3 Med 'attrition', eller 'svækkelse', menes der det, at talere af arvesprog ikke opretholder visse af de fonologiske eller grammatiske distinktioner, som findes i deres arvesprog. Eksempler er sammenfald i kasus- eller i genussystemer i de sprog, der har distinktioner i disse. Se Schmid & de Bot (2008) og Benmamoun m.fl. (2013) for definitioner af 'attrition' i en arvesprogssammenhæng.

I denne artikel viser vi forskellige sproglige træk, som gør argentina-dansk forskelligt fra dansk. Vores udvalg af træk omfatter både nogle, der uden tvivl er en effekt af kontakten med spansk (såsom fx indlån af spanske ord i ellers dansk tale), men også nogle, der snarere må tilskrives den sproglige inkonsistens, sammenlignet med danmarksdansk, som også kendetegner argentinadansk (fx variation i brug af grammatisk genus).

For at kunne afgøre hvordan argentinadansk adskiller sig fra danmarksdansk, har vi brug for at etablere et sammenligningsgrundlag. Ideelt set skulle det være optagelser med forældregenerationen til vores talere – ikke bare af disses danmarksdansk på udvandringstidspunktet, men også af det sprog, de efter mange år i Argentina har givet videre til deres børn, og som kan have været præget af såvel påvirkning fra spansk som af eventuel dialektal udligning i Argentina (standarddansk har pga. afstanden kun haft en meget begrænset ensrettende eller normerende rolle).⁴ Da sådanne optagelser ikke eksisterer, må vi tilnærme os dette mål: Til dels bruger vi beskrivelser af dansk på den tid, hvor udvandringen til Argentina fandt sted (fx Wivel 1901, Mikkelsen 1911, *Ordbog over det danske Sprog* samt de mange tilgængelige dialektbeskrivelser og dialektkort), og til dels bruger vi LANCHART-korpusset af moderne dansk talesprog som sammenligningsgrundlag. Vi mener, at dette er et rimeligt – og i hvert fald veldokumenteret – sammenligningsgrundlag for både dansk grammatik og ordforråd for henholdsvis udvandringstidspunktet og for standarddansk i dag.

3 DATA

Det argentinadanske korpus CoSAMda, som er opbygget af optagelserne i 2014 og 2015, omfatter i september 2017 932.000 'tokens' (dvs. ord, men også alle andre former for ytringer så som udråb, minimal-

4 CoSAMda indeholder generelt set kun dialektale træk i meget begrænset omfang, og ikke mere end man kunne forvente af talere af samme generation i Danmark. Vi finder visse især vestdanske dialekt- og regiolekttræk hos nogle af talerne, fx participier på *-en* (*bleven, kommen* m.fl.), lav bagtungevokal i *fiorten* o.l., fravær af blødt d og stød, *j*-udtale af visse af rigsmålets bløde *d*'er og vestdansk prosodi. Vi er derimod ikke stød på træk, der i Danmark i dag nok vil blive betragtet som stærkt dialektale, fx 3-leds-genus, foranstillet bestemt artikel, *æ* *haw* osv., vestjysk eller sjællandsk kortvokalstød, parasitklusil m.m.

respons, selvafbrydelser, latter mm.) Til denne artikel har vi dog som datasæt udvalgt 16 talere, som vi har gennemgået nøje én for én. Sættet består af 11 kvinder og 5 mænd: 4 fra Buenos Aires, 3 fra Eldorado og 9 fra den såkaldte 'Danskertrekanten' på pampaen.

16-taler-sættet er på forskellige måder repræsentativt for CoSAMDas sammensætning: Talerne er født ind i et af de dansk-argentinske samfund som 2. til 4. indvandringsgeneration, dvs. at de er opvokset enten etsproget eller i hvert fald med dansk som det stærkeste sprog indtil skolestart, der er flere kvinder end mænd, og de fleste er ældre end 70 år. Optagelserne er 1–2 timer lange og foretaget som solo- eller gruppeinterview, fx er ægtepar blevet interviewet sammen. Alle informanterne kan tale dansk eller spansk indbyrdes, men det er vores indtryk og bekræftet af informanternes egne udsagn, at spansk nu oftest er det foretrukne indbyrdes sprog, selv mellem ægtefæller.

Talerne er bekendt med hinanden inden for de tre geografiske steder Buenos Aires, Eldorado og Danskertrekanten. I Buenos Aires-talergruppen er KPA og EJS søskende, KPA og BEB er veninder, og GDO er en ret aktiv deltager i det danskargentinske samfund (idræt, musik) og derfor kendt af dem alle. Det danske samfund i Eldorado er i forvejen meget lille (ca. 15 talere i 2014), og derfor kender de alle hinanden. Det danskargentinske samfund på pampaen syd for Buenos Aires er både det talmæssigt største og det geografisk mest spredte, men gruppen er kendetegnet ved et stærkt netværk, hvor mange kender hinanden og har nære forbindelser gennem giftermål. Dette gælder især for generationen 65+, idet gruppen har været ret lukket om sig selv (Agertoft 2005; Møller 2007; Worgall 2010: 50–54, 67–68; Hansen 2016). For den specifikke gruppe, som vi har udvalgt her, gælder det, at NOK og FAK er mor og datter; NOK spiller kort med EHO og IHA. IHA og PHH er søskende, EHO er gift med PHH. AHF og HWJ bor ligesom NOK og FAK i den mindre by Tres Arroyos, som udgør et centrum for oplandet, hvor en stor del af de øvrige optagede danskargentinere bor. SOO og OTB er et ægtepar. OTB, PHH og HWJ har alle arbejdet inden for eller har haft landbrug. De fleste i gruppen deltager i det årlige danskargentinske højskoletræf og er bekendt med hinanden også herfra. Netværksmæssigt set er talerne altså relativt tæt forbundne indbyrdes inden for hvert af de tre steder.

Vores metodiske tilgang har som sagt været en intensiv analyse af de 16 taleres sprogproduktion. Hvor vi har skønnet det givende, har vi suppleret vores analyser med hele CoSAMDa. Om det kun er det lille talersæt eller hele det argentinadanske korpus, der har været grundlag for analyserne, gør vi rede for i de enkelte analyser. Hvor en datadreven sammenligning med danmarksdansk talesprog har været nødvendig, har vi brugt det førnævnte LANCHART-korpus.

4 ARGENTINADANSKE SÆRTRÆK I FORHOLD TIL DANMARKSDANSK

I dette afsnit vil vi se nærmere på forskellige træk, som er karakteristiske for argentinadansk. Vi har bestræbt os på at lade udvalget repræsentere forskellige sproglige analyseniveauer: bøjnings- og afledningsmorfologi, leksikologi, semantik, frasik og syntaks. Vi har desuden lagt vægt på, at trækkene kan observeres hos flere eller mange talere, og at de optræder med en vis hyppighed i hele CoSAMDa. Afsnittene er ikke ensartede i længde og i, hvad man kunne kalde dækningsgrad. Dette afspejler status for det foreløbige arbejde.

Vi lægger ud med et længere afsnit om en kontaktbetinget overrepræsentation af frasen *mere eller mindre*. I de kortere afsnit 4.2–4.3 følger beskrivelser af leksikalsk indflydelse af spansk på argentinadansk. Afsnit 4.4 beskriver med udvidelsen af *ere*-verbalafledningen en morfologisk overførselsproces (‘transfer’) fra spansk til argentinadansk. Afsnit 4.5 beskriver hvad vi identificerer som semantisk afsmitning fra spansk på argentinadanske verber, og afsnit 4.6 dokumenterer forekomsten af subjektløse, ikkeelliptiske sætninger i argentinadansk, som vi vurderer til at være en afsmitning fra spansk, der kun i begrænset omfang kræver et eksplicit subjekt. Vi runder af med afsnit 4.7, som er en længere beskrivelse af inkonsistens i det argentinadanske genussystem, som vi mener er en kontaktuafhængig udvikling.

4.1 Meget mere mere eller mindre: En kontaktbetinget frekvensforandring

Den påvirkning, der beskrives her, kaldes i kontaktlingvistiklitteraturen for frekventiel kopiering (‘*frequential copying*’, Johanson 2008: 66). Dette fænomen rammer i argentinadansk bl.a. frasen *mere eller mindre*

og gør, at frasen optræder overrepræsenteret i forhold til, hvad man ville forvente ud fra en sammenligning med danmarksdansk.

Mere eller mindre tilhører den undertype af danske fokusadverbialer, der betegner noget omtrentligt (Christensen & Christensen 2014: 145). I denne 'approsimative' funktion har *mere eller mindre* synonymer som fx *omtrent*, *næsten*, *cirka*, *omkring*, *tilnærmelsesvist*, *godt*, *godt og vel*. Vi har ikke adgang til information om *mere eller mindres* brug i den form for dansk, der taltes i udvandringstiden, og vi kan derfor ikke udtale os om, hvorvidt en forandring faktisk har fundet sted under påvirkning fra den hyppigt brugte spanske ækvivalent *más o menos*. Men en sammenligning af brugen af *mere eller mindre* i hele CoSAMDa med brugen i moderne standarddansk som repræsenteret i LANCHART-korpusset viser en overrepræsentation af *mere eller mindres* andel af alle optalte approsimative adverbialer i argentinadansk, jf. tabel 1.⁵

TABEL 1. ET UDVALG AF APPROKSIMATIVE ADVERBIALERS FOREKOMST I COSAMDA OG LANCHART

	CoSAMda (653.340 ord)		LANCHART (9.281.051 ord)	
	Antal	%	Antal	%
<i>cirka</i>	32	6	868	18,8
<i>godt og vel</i>	3	0,6	26	0,6
<i>mere eller mindre</i>	103	19,1	236	5,1
<i>næsten</i>	342	63,3	3.691	80,1
<i>omkring</i>	46	8,5	392	8,5
<i>omtrent</i>	4	0,7	43	0,9
I alt	530	100	4.382	100

Optællingen tager ikke højde for de forskellige leksemers eventuelle specifikke syntaktiske eller kollokationelle restriktioner og heller ikke

5 For *omkring* er der kun optalt forekomst, hvor ordet modificerer tidsmæssig periode, alder, tidspunkt og mængde, ikke sted og ikke 'uegentligt', fx *vi skal have en snak omkring grammatik*. *Godt* i betydningen 'omtrent' er ikke inkluderet; der er 1432 forekomster af *godt* i CoSAMDa, hvad der er håndterligt mht. at sortere for 'omtrent'-betydningen, men en tilsvarende sortering af de 33.994 forekomster af *godt* i LANCHART har været et for tidskrævende foretagende til denne fremstilling.

for distribution i forhold til modificerede leds semantik, fx tidspunkt, mængde, klokkeslæt eller periode. Men tallene viser klart, at *mere eller mindre* er betydeligt hyppigere i CoSAmDa end i LANCHART. Og tallene for *cirka* og *næsten* peger på, at det er på disse to adverbialers bekostning, idet begge er noget hyppigere i LANCHART end i CoSAmDa. Dette er et velkendt fænomen i sprogkontakt, hvor ”[t]he use of one linguistic option may increase at the expense of another option“ (Johanson 2008: 74), og med forbehold for, at vi ikke kender til den faktiske sprogbrug i et lidt ældre dansk, mener vi, at det er oplagt at pege på en kalkering af det spanske *más o menos* som årsagen hertil.

Ser vi nærmere på de syntaktiske kontekster som *mere eller mindre* optræder i, får vi yderligere en indikation af spansk påvirkning. Som udgangspunkt optræder *mere eller mindre* i de samme syntaktiske kontekster på danmarksdansk og argentinadansk, dvs. de samme typer ytringer, topologiske positioner og med forskellige typer syntagmer som modificeret led, fx som del af slutadverbial, (1), som efterhængt interjektional, (2), som sætningsadverbial på forventet plads, (3), og som sætningsadverbial på en set med standarddanske øjne uventet plads, (4).

- (1) [jeg] har boet her fra 1972 til mere eller mindre 82 (KPA, CoSAmDa)
- (2) og [jeg] studerede i La Plata atten år mere eller mindre (SEP, CoSAmDa)
- (3) dengang min kone mere eller mindre lærte at tale dansk (EDD, CoSAmDa)
- (4) nu har de jo lukket de der gader mere eller mindre derinde (PFR, LANCHART)

Herudover kan *mere eller mindre* uden videre optræde som eller i en sætningsækvivalent, dvs. som selvstændig ytring men uden subjekt og finit verbal (Becker-Christensen 2011), både i argentinadansk og som her i danmarksdansk:

- (5) Interviewer: var du der længe
- EMD ja to et halvt år mere eller mindre

Men det er ikke sådan, at alle disse syntaktiske funktioner blot forekommer oftere i argentinadansk, og det er heller ikke sådan, at *mere eller mindre* i argentinadansk kan optræde i positioner og funktioner, som ikke ses i danmarksdansk. Det er netop kun som eller i sætningsækvi-

valent (eks. 5), hvor vi kan se en tydelig overrepræsentation af *mere eller mindre* i argentinadansk i forhold til danmarksdansk, som vist i tabel 2; tabellen viser også en svag overrepræsentation af *mere eller mindre* som efterhængt interjektional i forhold til øvrige topologiske placeringer.

TABEL 2. MERE ELLER MINDRES FORDELING SOM SÆTNINGSÆKVIVALENT, EFTERSTILLET INTERJEKTIONAL OG ANDEN SYNTAKTISK POSITION

	Argentina	Danmark
Sætningsækvivalent	20 (15,3 %)	11 (4,6 %)
Efterstillet interjektional	29 (22,1 %)	49 (20,8 %)
Øvrige	82 (65,6 %)	176 (74,6 %)
I alt	131 (100 %)	236 (100 %)

Ser vi nærmere på semantikken i det led som *mere eller mindre* modificerer, får vi et indicium for endnu en forskel mellem argentinadansk og danmarksdansk. I argentinadansk modificeres nemlig i langt højere grad end i danmarksdanske mængdeangivelser, (6), alder, (7), tidspunkter og perioder, (8)-(9). Tabel 3 viser, at denne funktion kun er pauvert repræsenteret i det danmarksdanske korpus.

- (6) *så havde vi de her 800 hektarer mere eller mindre hver* (CCM, CoSAmDa)
 (7) *vi er mere eller mindre på samme alder ikke sandt ikke* (NPN, CoSAmDa)
 (8) *jeg blev opereret d. 8. januar mere eller mindre* (SOO, CoSAmDa)
 (9) *jeg [kom] til Danmark [og] blev et år mere eller mindre* (SEP, CoSAmDa)

TABEL 3. TYPE AF SEMANTIK MODIFICERET AF MERE ELLER MINDRE

	Argentina	Danmark
Mængde, tidspunkt, periode	36 (36,4 %)	3 (1,4 %)
Øvrige	63 (63,6 %)	218 (98,6 %)
I alt	99 (100 %)	221 (100 %)

Der er flere forhold, der kan inddrages i analysen af de syntaktiske, semantiske og pragmatiske aspekter ved brugen af *mere eller mindre* i

argentnadansk, end vi har plads til udfolde her, fx en analyse af den faktiske brug af den spanske parallel *más o menos* i argentinaspansk. Med ovenstående mener vi dog at have påvist en sandsynlig påvirkning fra spansk, der giver sig udslag i dels forøget frekvens i forhold til danmarksdansk (og delvist på bekostning af synonymmer, altså en slags leksikalsk simplificering), dels et udvidet brugsdomæne (som modifikator af mængde- og tidsangivelser).

4.2 Argentinadansk brug af diskursord

I argentinadansk optræder forskellige spanske diskursord med høj frekvens. Termen 'diskursord' betegner her samlet interjektioner, interjektionaler og parentetiske led, som enten kan være ytringer i sig selv eller knytte sig til ytringsemne (fx en sætning) (Hansen & Heltoft: 1113). De spanske diskursord har ikke erstattet de danske i argentinadansk – *nå*, *nå men*, *du ved* og ytringsfinalt *ikke sandt* optræder også – men spanske diskursord såsom *bueno* 'nå, godt, hm', *pero bueno* 'nå men', *a ver* 'lad os (nu) se', *más o menos* 'mere eller mindre' og tøvemarkøren *este* 'den/det' indgår helt umarkeret og med høj frekvens i talernes sprogbrug. Dette ses i alle 16 taleres sprogbrug, og den høje forekomst verificeres let ved søgninger i hele CoSAMDa, som er grundlag for de følgende tal: De spanske udtryk *bueno*, *y bueno*, *pero bueno*, hvis brede pragmatisk betydningspektrum bedst kan sammenlignes med engelsk *well* (jf. Aijmer & Simon-Vandenbergen 2003), er med ca. 800 forekomster de hyppigst brugte diskursord i hele korpusset, tæt fulgt af dansk efterhængt *ikke sandt* med ca. 700 forekomster og *nå* og *nå men* med ca. 590 forekomster. Den spanske tøvemarkør *este* forekommer med knap 340 forekomster i CoSAMDa (i dansk tale). Herefter falder forekomsterne noget: *du ved* med 74 forekomster, spansk *a ver* 'lad os (nu) se' med 55 forekomster, spansk *va* (affærdigende, ytringsfinal diskurspartikel) med 45 forekomster og det spanske approksimativ *más o menos* 'mere eller mindre' med 30 forekomster. Denne opgørelse tager hverken højde for individuelle forskelle i brugen af de spanske og danske diskursord eller for forskellene mellem argentinadansk og danmarksdansk brug af diskursord (det kræver mere plads, end her haves), men den viser tydeligt, hvordan danske og spanske diskursord er en etableret del af argentinadansk.

Sprogskift, der sker ved overgangen mellem ytring og diskursmodificerende elementer, er typisk for sprogkontaktsituationer (jf. Matras 2009: 136–145 for en gennemgang af flere kontaktsprog; se også Salmons (1990) for amerikansk og Hasselmo (1974: 120ff.) for amerikanorsk), men det er blevet tilskrevet forskellige årsager: Skiftet i sig selv er blevet kategoriseret som socialt signal (Poplack 1980), det er blevet tilskrevet en tekststrukturerende rolle (Maschler 1994), men det er også blevet analyseret som resultat af sprogtab og sprogskift til det dominerende majoritetssprog (Clyne 2003). Vi har umiddelbart ikke mulighed for at vurdere en eventuel tilvækst i indlån af spanske diskursord over tid, fordi vi ikke har historiske data eller undersøgelser af tidligere stadier af argentinadansk at sammenligne med. Dog er diskursordene langt de hyppigste låneord i argentinadansk. Hvis indlån generelt skulle gælde som indikator for sprogskift (sådan som de gør i Clynes data fra Australien), skulle man forvente mange spanske indlån i argentinadansk, idet overgangen til næste talergeneration højst sandsynlig betyder begyndelsen på hurtig sprogdød. Men som det følgende afsnit 4.3 viser, så er mængden af leksikalske indlån, som ikke er diskursord, forholdsvis begrænset.

4.3 Leksikalske indlån

Ud over de spanske diskursord indgår der i argentinadansk også andre leksikalske lån, om end de er overraskende fåtallige i både 16-talersøgessættet og i hele CoSAmDa. Kun ca. 1 % af hele CoSAmDa (i dets nuværende omfang) udgøres af spanske låneord, tosprogede komposita eller tosprogede bøjningsformer af et ord. De relativt få forekomster peger på, at talerne generelt er gode til dansk, men måske også på, at interviewene har omhandlet emner, som talerne har følt sig hjemme i sprogligt.

Når der indlånes spanske ord, er der både tale om ord, som der pga. kulturforskellene mellem Argentina og Danmark ikke findes nogen indlysende dansk ækvivalent for, men også om ord, som umiddelbart godt kan lade sig oversætte. Det er almindeligt, at disse lån optræder 'ubesværet', dvs. ganske naturligt i talestrømmen uden fx ledsagende tøven, selvfrydelse el.lign. Langt det største antal leksikalske låneord (bortset fra diskursord, jf. afsnit 4.2) udgøres af substantiver og talord.

Dette er i princippet ingen usædvanlig fordeling for sprogkontakt af denne type, men det er usædvanligt, at andre ordklasser er så fåtalligt repræsenteret (jf. Matras 2009: 155–157). Dette støtter indtrykket af god sprogbeherskelse hos talerne. Dog volder de danske kardinal- og ordenstal over 10 problemer for de fleste talere (og ikke kun i 16-taler-samplet). Selv i ellers flydende dansk tale siges talordene oftest på spansk, undertiden efterfulgt af forsøg på selvrettelse forbundet med tøven og pauser. De danske talords velkendte manglende morfologiske transparens og kompleksitet gør dem besværlige sammenlignet med det spanske transparente system, og som sådan er det indlysende, at talerne undgår dem.

Spanske adverbier forekommer sjældent og næsten kun i bekræftende eller forstærkende funktion, fx *totalmente* 'helt klart' (HWJ) eller *exactamente* 'præcist, nemlig' (GEJ). Spanske adjektiver er kun observeret hos få talere, fx *det var femten dage, alt mad incluido* (GDO, om en ferie), *det er fuldstændig liberales programmer* (ESJ, om politisk tv) og *nå, det er ikke clásica, det er populær* [musik] (ESJ). Spanske verber forekommer kun yderst sjældent og som indlånte verbalstammer med *ere*-afledning (mere herom i afsnit 4.3) og i spansk infinitivform (fx *jeg kan aldrig komme til at detener energi* '.. at stoppe ..' (EJS) og *så begynder de at contar* '.. at fortælle' (FAK)).

Spanske substantiver er derimod relativt talrige i datasættet. De kan indlånes i ubøjet form, fx *der lærte jeg at spise peludo* '(stort og behåret) bæltedyr; *Chaetophractus villosus*' (GDO), eller med spansk fleksion, fx *det er alt pinos* 'der er kun fyrretræer' (CCB). Vi ser kun i meget få tilfælde eksempler på en dansk stamme og spansk fleksiv, fx *dablias* og *kusines* 'kusiner', og også kun i få tilfælde fleksion med elementer fra begge sprog, fx *hectarers, facturasen* 'fakturaerne' (med *-en for -ne*) og *cascadasne* 'vandfaldene'.

Oftest er de spanske substantiver henholdsvis substantivstammer integreret i dansk morfologi. De kan fx optræde med dansk numerus-, genus- og bestemthedsbøjning, fx *chacraen* 'chacra' + *-en* (bestemt, utrum, singularis) og *gauchoer* 'gaucho' + *-er* (ubestemt, pluralis). Nogle af disse bøjningsformer viser tegn på allomorfi, idet nogle af de spanske stammer, der uflekteret ender på *a* eller *o*, kan tabe denne vokal, når de suffigeres med dansk fleksiv, (10)–(12)

- (10) sp. *oculista* 'øjenlæge': *der er en time herfra ind til oculisten* (INJ)
 (11) sp. *pingüino* 'pingvin': *en masse af de der pingüiner* (MUL)
 (12) sp. *pampa* 'pampa; prærie, slette': *de kom fra Pampen* (JUE)

Allomorfen er dog ikke konsistent. Den enkelte taler kan både have vokalbortfald, altså tab af *-o* eller *-a*, og ikke have det. Og allomorfen optræder heller ikke konsistent ved alle ord, med undtagelse af *campo-campen* og *quadra-kvadrer* 'kvadre' og afledninger på *ist/ -ista* (se nedenfor). I materialet er der i øvrigt eksempler på såkaldte tilbagedannelser ved visse højfrekvente ord, dvs. en reanalyse af ordets oprindelige spanske stamme til dansk stamme på basis af en bøjningsform. Eksempler er *de havde meget camp* [kam^ʔb] 'jord, gård, jordstykke' (KSU), fra bøjningsformen *campen* med *o*-bortfald af *campo*, *vi fik en dansk lærer ud på deres estancia* 'stor gård' (AKY), fra bøjningsformen *estancien*, med *a*-bortfald fra *estancia*, og *kvadre* [kvaðvø, kwaðvø]⁶ (fra feltnoter) 'kvadrat, boligblok (som afstandsmål i byer)', fra bøjningsformen *kvadrer/quadrer*, med *o*-bortfald fra *quadro*. Som sådan kan dette lille antal ord siges at være fuldt tilpasset både dansk morfologi og dansk fonologi.

Spanske stammer kan desuden optræde med danske substantiviske eller adjektiviske afledningsendelser, fx *departmentet* [-men^ʔdø] 'ministeriet', *exportationen* [-fø:^ʔn] 'eksporten', *oculisten* [-isdn] 'optikeren' og *periodisten* [-isdn] 'journalisten'. Af afledningssuffikserne har *-isk*, *-ist*, *-ment* og *-tion* fuldproduktive spanske ækvivalenter, *-ista*, *-ment* ([mænd], dansk [men^ʔd]) og *-ción* ([si^ʔon] dansk [fø:^ʔn]). Dog har afledningssuffikserne her dansk udtale, genkendeligt fx ved stød og (mht. *-ist/ -ista*) uden finalt *a*. Spanske substantiver kan derudover indgå som førsteled i sammensætninger med dansk andetled og evt. dansk fleksion, fx *cámarakor* 'kammerkor', *campleje* 'jordleje' (bemærk *o*-apokope) og *colectividadfest* 'fællesskabsfest, fest for et kollektivt (dvs. en arbejds sammenslutning)'.

Som nævnt indgår der i argentinadansk en del ord, som betegner kulturspecifikke forhold, genstande og personer, som der enten ikke findes en oplagt dansk ækvivalent for, eller som har andre, kulturbundne

6 Man kan i materialet ofte høre [w] for [v] efter [k] i danske ord, fx *kvinde* ['kwenə], *kvæle* ['kwæ:lə] og *kvæde* ['kwæ:də]. *Kvadre* kan have forventeligt dansk [ʁ]-bortfald efter konsonant og foran schwavokalen [v] (Brink et al. 1991: 1578).

konnotationer i en argentinsk kontekst, fx *professor* (i den danske udtale [p^hʁo'fesa] frem for spansk [p^hrofe'sor] '(som svarer til en) underviser på en skole eller højere læreanstalt; professor'. Det er ikke overraskende særligt inden for semantiske domæner som landbrug, uddannelse, mad og drikke, botanik og zoologi, at vi støder på disse kulturspecifikke begreber. Det er netop inden for disse emner, at de kulturelle forskelle gør sig gældende i form af andre konnotationer vedrørende art, størrelse eller anvendelse (fx *galpón* 'højgavlet ladebygning', *peon* 'løstansat arbejdsmand på en *chacra* eller *estancia*', *tranquera* 'stort led mellem vej og indkørsel eller adgang til en gård eller en gårds marker', *medialuna* 'sød mindre croissant' og *secundario* 'skolegang svarende til 5.–7. klassetrin').

Foruden de ord, der ikke ligetil lader sig oversætte med en dansk ækvivalent, rummer materialet også en lang række ord for almene begreber, fænomener, genstande og personer, som der er en oplagt dansk ækvivalent til. Vi kan ikke vide, om brugen af disse direkte lån er udtryk for, at de er så etablerede i den enkelte talers ordforråd, at det spanske ord er det naturligste valg for taleren, eller om det er et udtryk for, at taleren simpelthen ikke kender det danske ord. Nogle af ordene er endda fælles kulturlåneord fra latin eller græsk eller låneord fra engelsk, fx *bebé* 'baby, spædbarn', *classes* 'klasser (i skole)', *protestante* 'protestant' og *psicóloga* 'psykolog'.

4.4 Argentinadanske verbalafledninger med -ere

Ud over de nævnte indlån fra spansk bliver spanskpåvirkningen synlig i en overgeneraliserende og produktiv brug af trykstærke *-ere-* eller *-isere-*afledninger på spanske verbalstammer (fx *det bliver graveret* = 'optaget', IJE; fra spansk *grabar* 'grave'). Denne type afledning er en etableret del af standarddansk, idet *ere-*afledningen (også i form af afledningen *-isere*) er produktiv i danmarksdansk og kan bruges til spontane nydannelser (fx *amerikaniseret*).

I argentinadansk ser vi verber, hvis stamme entydigt er et indlån fra spansk, men som er tilpasset dansk morfologisk med *-ere*. Det er værd at lægge mærke til, at de spanske verber, som danner udgangspunkt for processen, alle ender på *-ar* eller *-ir*, dvs. som både i suffiksets form og i trykfordelingen (på suffikset) ligner danmarksdanske verber på

-ere eller -isere. Disse indlån kommer altså i stand ved en proces, hvor både ordmateriale (stammen) og ordets betydning og kombinatoriske egenskaber overføres fra spansk til argentinadansk og integreres morfologisk ved hjælp af det danske suffiks *-ere*, jf. (13)–(15).

(13) *vi blev ikke smidt ud og vi blev ikke perseguteret* (spansk *perseguier* 'forfølge')
(EJS)

(14) *jeg har det coneceteret til den forstærker* (spansk *conectar* 'forbinde') (GDO)

(15) *hvordan kunne I contactere med os* (spansk *contactar con* 'sætte sig i forbindelse med')
(EKA)

En mere indirekte kontakteffekt er brug af verber på *-ere*, der eksisterer på rigsdansk, men som bruges med den betydning, som det pågældende verbum har på spansk, jf. (16).

(16) *tørre blomster og tractere den med glycerin* (BEB)

Her overføres altså betydningen fra spansk *tratar* 'behandle' til det argentinadanske verbum *tractere*. Andre eksempler på dette er *practisere* i betydningen 'øve sig på noget' (spansk *practicar* 'spille, øve sig på noget'; sammenlign med rigsdansk 'udføre eller anvende i praksis'), *preparere sig* 'gøre sig klar til noget' (CMD) og *hun er mere prepareret* 'være (vel)forberedt' (EHO; begge overførsler fra spansk *preparar* 'forberede (sig)'). Rigsdansk *preparere* er ikke reflexivt (som i første argentinadanske eksempel) og har betydningen 'forberede til brug' eller, i overført betydning, 'påvirke til at mene ngt. bestemt' (jf. Ordbog over det danske Sprog og Den Danske Ordbog).

Ved disse sprogblandinger knyttes verbaler til hinanden, hvis ordform (stamme og afledning) ligner hinanden meget, om end betydningen kan være forskellig. Det er rimeligt at antage, at de fonologisk-strukturelle ligheder faciliterer overførselsprocessen fra spansk til argentinadansk.

4.5 Forandring af verbers semantik og valens

Dette afsnit fokuserer stadig på verber i argentinadansk, men nu på verber, der viser semantisk forandring eller forandring i verbernes ar-

gumentstruktur sammenlignet med rigsdansk, uden at der eksisterer en morfologisk lighed mellem spansk og dansk. Udløseren synes i nogle tilfælde at være en fælles betydning eller betydningsnuance. Dette er en oplagt fortolkning af argentinadansk *kende*, som bruges for rigsdansk 'kende nogen', 'lære nogen/noget at kende' (spansk *conocer a alguien* 'lære nogen at kende') og 'at kunne et sprog' (spansk, fx *conocer dos idiomas* 'at kunne to sprog'), som vist i (17)–(18a-b).

- (17) *fordi selvfølgelig har jeg øh har jeg kendt noget spansk også, ikke, men hjemme der talte jeg dansk* (GDO)
- (18a) *men jeg gik også der til Gowland [dansk-argentinsk sommerskole] og der kendte jeg FORNAVN ja EFTERNAVN, der var lærer der* (GDO)
- (18b) *vi kendte hinanden her i Buenos Aires, da jeg var 17 og han var 19 [om hvordan informanten og hendes tilkommende lærte hinanden at kende]* (BEB)

Ikke alle talere bruger *kende* på denne måde, men vi iagttager det hos mange, og vi mener, at der er tale om, at det brede betydningspektrum fra det spanske verbum *conocer* 'kende, lære at kende, kende til noget, kunne et sprog' kopieres til et verbum, *kende*, som det i forvejen deler betydningsaspektet 'kende' med. Eksempel (17) *kende et sprog* = 'kunne et sprog' er et eksempel på udvidelse af verbets betydning, men siden spansk *conocer* og dansk *at kende* har et fælles betydningselement – 'at blive eller være bekendt med noget eller nogen' – er den leksikalske forandring gennemskuelig. I tilfældet at *kende* = 'lære at kende' overføres også *conocers* argumentstruktur (eksempel 18b).

I CoSAmDA finder vi dog også eksempler på argentinadanske verber, hvis betydning ikke dækker det tilsvarende rigsdanske verbum, fx

- (19) *jeg ved ikke om de har smidt den ned eller om det er der endnu, det lille hus hvor vi boede* (BEB)

Her foregår der også betydningsoverførsel fra det spanske verbum *tirar* 'kaste, smide, kyle; kaste bort; vælte, styrte, rive ned' til det danske verbum *smide (ned)*, som derigennem overtager betydningen 'rive ned'. Lige præcis dette verbum *smide (ned)* i den rigsdanske betydning 'rive

ned' produceres kun af to talere i hele korpusset, så verbet kan (med denne betydning) som sådan ikke siges at være en etableret del af argentiniadansk. Men at især verber rammes af kontaktbetinget betydningsforandring (sammenlignet med rigsdansk), må siges at præge argentiniadansk. Og dette er der mange eksempler på, såsom *tage penge ud* (NOK, spansk *retirar* 'tage ud, afhente, hæve'), *gå svært for nogen* (EHO, spansk *costar* 'have svært ved, volde besvær'), *finde* 'synes, forekomme' (fx *det er det, jeg finder nyt* (BEB), spansk *parecer* 'synes, forekomme'), *have x år* (EHO, spansk *tener X años* 'være X år gammel', ordret oversat 'have X år'), *forstå at tale* SPROG (GEJ, spansk *saber hablar una lengua* 'kunne tale et sprog', ordret oversat 'vide eller forstå at tale et sprog').

Ud over de mange mere idiosynkratiske forandringer i verbers betydning og argumentstruktur er der nogle, der forekommer i mange informanters tale, fx *at sutte mate*. Dette betegner den argentinske skik at drikke mate (te af yerbaplanten) gennem et sugerør af en speciel kop, som går på omgang.

- (20) *min søn og svigerdatter derude i campen der, de sutter bare en lang mate om morgenen, det er det eneste de får om morgenen* (IMM)

I CoSAmda optræder der næsten lige mange forekomster af *SUTTE + mate* (n=15) som af *DRIKKE + mate* (n=18). Førstnævnte bruges i de fleste tilfælde ukommenteret over for de danske interviewere, hvilket tyder på, at de argentiniadanske talere ikke er bevidste om, at argentiniadansk her adskiller sig fra rigsdansk. Det lader dog ikke til, at denne verbalfase er resultat af direkte transfer fra spansk, siden 'at indtage drikke' på spansk ville udtrykkes med *beber algo* 'drikke noget' eller *tomar algo* 'indtage noget, drikke, tage noget'.

Vi kan konkludere, at den kontaktpåvirkning, som præger argentiniadanske verber, har forskellige udgangspunkter: (1) Verber, som ender på *-ar* eller *-ir*, og som kan 'fordanskes' med (*is*)*ere*-afledning, dvs. verber med en vis morfologisk og fonologisk lighed mellem dansk og spansk, men som har forskellige betydninger (jf. afsnit 4.4); (2) verber, hvis ordform ikke ligger tæt på hinanden, men hvor udløseren er en fælles betydning(snuance); men også (3) verber uden morfologisk eller semantisk lighed.

4.6 *Argentinadanske nulargumenter: Udeladelse af pronominalt subjekt*

Det er kendt fra anden forskning i kontakten mellem germanske og romanske sprog, at denne kontakt kan føre til udeladelse af subjekt efter spansk eller portugisisk mønster (fx Flodell 1992 om Misiones-svensk og Putnam & Lipski 2016 om Misiones-tysk). I al korthed kan det siges, at den rige spanske verbalmorfologi identificerer det grammatiske subjekt meget præcist. Realisering af subjektsargumentet er derfor ikke obligatorisk på samme måde som i dansk. Faktisk nævnes subjektspronomen i det store hele kun, når det bruges emphatisk, fx kontrastivt *Tu eres listo, pero ella es genial* 'Du er klog, men hun er genial', eller når det står alene, fx *¿Quién ha venido? Nosotros* 'Hvem er det, der er kommet? [Det er] os' (Butt & Benjamin 2013: 131–132). Uden for disse kontekster nævnes subjektspronomen som regel ikke, fx *Siempre [Ø] sabía que [Ø] tenían que irse de casa.* '[Han/hun] vidste altid, at [de] skulle flytte hjemmefra'.

Dansk verbalmorfologi tillader ikke en entydig tilforordning af subjekter til verber. Subjekt eller objekt kan udelades i en elliptisk konstruktion, som bygger på koreference mellem argumenter, dvs. at der kan relateres tilbage til forløberteksten eller den generelle kontekst (Hansen & Heltoft 2011: 966), og ellipser af denne art forekommer selvfølgelig også i argentinadansk. Dog kan de udeladelser af subjektspronominer i argentinadansk, som vi beskriver i dette afsnit, ikke forklares med koreference. I eksemplerne herunder kan referenten være nævnt i umiddelbar syntaktisk nærhed, hvor et pronomen eller en subjektivikar er at forvente (21)–(22), eller tidligere i samtalens forløb, dvs. en mere fjern forløbertekst som i (23), hvor man kunne forvente et substantiv:

- (21) [de, landmændene] *fik nogle af deres familier herover og- og fætre eller hvad det nu var, og [Ø] begyndte at arbejde ved- hos dem* (HWJ)
- (22) *han var i Bariloche, han var i Mendoza, og da [Ø] kom tilbage, så kendte vi så os igen* (ELP)
- (23) *da [Ø, børnene] begyndte at gå i skole, der kunne de ikke tale andet* (AKA)

Verberne i (21)–(23) har både på spansk og dansk et obligatorisk subjekt. Men mens det på dansk er obligatorisk at realisere subjektet i form af et substantiv eller et pronomen (hvis ikke det er en elliptisk konstruktion), er realiseringen af subjektet i form af et selvstændigt ord på spansk fakultativ og de facto ret indskrænket til visse emfase-kontekster. Det, der overtages fra spansk til argentinadansk, er altså den manglende tvang til realisering af subjektsargumentet.

Det er på nuværende tidspunkt svært at bedømme, hvor stort omfanget af denne påvirkning er, men de ovennævnte eksempler er langt fra de eneste. Som sådan er udeladelse af subjekt et sprogligt træk, som adskiller argentinadansk fra rigsdansk. Men det fremstår også klart, at argentinadansk ikke er på vej til helt at afskaffe subjektspronominerne i ikkeemfatiske kontekster.

4.7 Inkonsistens i det argentinadanske genusystem

Hvor de forudgående afsnit har påvist sandsynligheden for påvirkning fra spansk, vil vi i det følgende se nærmere på variationen i realiseringen af det danske genusystem (fx *en hus, den træ, landen, et stuepige*), som ikke umiddelbart kan tilskrives overførsel af et træk fra spansk grammatik.⁷

Vi ser både på genusmarkering og kongruens, dvs. vi ser på talernes genusvalg i form af suffigeret bestemthedsartikel, *-en/-et*, og på genusmarkering ved artikler og pronominer, der fungerer som determinativer i substantivsyntagmer, fx:

- (24) *og så når **dyren den** kommer ud om natten [så] ned i dåsen*⁸ (GDO)
 (25) *en estancia det er nærmest **en gods*** (IHA)
 (26) ***den hus** han havde havde bygget op no det er **min hus nu*** (FAK)
 (27) *jeg har været harmonikaspiller til **den folkedanshold** for femten-seksten år* (GDO)

7 Vi inkluderer i denne analyse kun forekomster fra 16-taler-samplet, og vi har i optællingen ekskluderet kvantificerende kollokationer som fx *en eller anden, et eller andet, en gang om XX, et par XX, et stykke XX, en/et slags XX, en del af XX, en smule XX* og *en af XX* fra datasættet. Vi har heller ikke set nærmere på *en* og *et* i anaforisk funktion, fx *det er mandariner, vil du have en* (ELP, 864), og vi har heller ikke inddraget genusmarkering af (spanske) låneord, som der er 74 af i 16-taler-samplet. 73 af disse har utrumartikel *en*, hvad der peger på en ret entydig tendens til utrum i genustildelingen af låneord.

8 Fra en fortælling om at fange bæltedyr, med ledsagende gestik.

Som vi ser det, er der ikke en oplagt grund til at det spanske tovejsgenussystem (femininum og maskulinum) skulle bevirke genusskift på argentindansk. Og bedømt ud fra grammatikker og sprogbeskrivelser fra århundredeskiftet 1800–1900, fx Mikkelsen (1911) og Wivel (1901), mener vi heller ikke, at der kan være tale om en 'nedarvet' variation. Vi medgiver, at en evt. nedarvet dialektal variation i Danmark (fra intet genussystem i fx vestjysk over det mest udbredte tovejsgenussystem til trevejsgenussystemet i fx fynsk og bornholmsk) i princippet kan have bevirket en usikkerhed i genustilskrivning, som så giver sig udslag i den variation, vi kan observere. Men vi regner ikke dette for særligt sandsynligt. For det første ses der ikke en tilsvarende genusvariation i den form for dialektmøde, som regiolekterne i Danmark kan siges at være udtryk for (Jul Nielsen & Pedersen 1991). For det andet er sproget i korpusset ikke på nogen måde udpræget dialektalt. Og for det tredje er vi i vores gennemlysninger af hele materialet ikke stødt på nogen som helst forekomster af vestjysk ikke-genussystem eller fynsk eller bornholmsk 3-vejs-genussystem, dvs. der er ikke spor af de forhold, der i givet fald skulle have ført til den observerede inkonsistens.

Argentindansk viser både 'afvigende' og 'korrekt' genusmarkering i forhold til standarddansk, og inkonsistensen ses ved både den suffigerede artikel og ved alle de undersøgte determinativer, som det fremgår af tabel 4.

Tabellen viser, at det argentindanske genussystem overordnet set svarer til det danmarksdanske system, men også at der er nogle afvigelser. Der er fx næsten ingen variation i de bestemte suffikser eller i de possessive pronomener, sammenlignet med de ubestemte artikler og de demonstrative pronomener. Selvom der er flere tilfælde af utrum frem for forventet neutrum, er der ikke tale om en generel overgeneralisering af utrum, idet afvigelsen fra danmarksdansk også ses i brug af *det* (neutrum) for utrumsord. Kun for den ubestemte artikel ses der et klart tegn på at utrum overtager neutrum (fejlp procenten er højere for *en* end for *et*).

TABEL 4. REALISATION AF GENUS I FORSKELLIGE GRAMMATISKE KATEGORIER (16-TALLER-DATASÆTTET)

		Anvendelse som i danmarksdansk	Ikke anvendelse som i danmarksdansk	Samlet
Ubestemt artikel	<i>en</i>	804 (88,6 %)	103 (11,4 %)	907 (100 %)
	<i>et</i>	234 (96,3 %)	9 (3,7 %)	243 (100 %)
Bestemt artikel	<i>den</i>	235 (87,7 %)	33 (12,3 %)	268 (100 %)
	<i>det</i>	72 (87,8 %)	10 (12,2 %)	82 (100 %)
Bestemtheds- suffiks	<i>-en</i>	940 (88,6 %)	13 (1,4 %)	953 (100 %)
	<i>-et</i>	348 (100 %)	0 (0 %)	348 (100 %)
Demonstrativt pronomen	<i>denne/ den her</i>	27 (84,1 %)	4 (12,9 %)	31 (100 %)
	<i>dette/ det her</i>	16 (88,9 %)	2 (11,1 %)	18 (100 %)
Possessivt pronomen	<i>min/ din/ sin</i>	607 (98,9 %)	7 (1,1 %)	614 (100 %)
	<i>mit/ dit/ sit</i>	56 (98,2 %)	1 (1,8 %)	57 (100 %)
I alt		3339 (94,8 %)	182 (5,2 %)	3521 (100 %)

Pronomenerne enhver/ethvert optræder ikke i samlet, og hver/hvert og hvilken/hvilket er udeladt fra fremstillingen her. Bortset fra hver er disse former for fátallige – hver forekommer 73 gange i datasættet, og 95 % af gangene som i standarddansk. Anden/andet er heller ikke inkluderet i optællingen, idet de her er betragtet som adjektiver, da de altid optræder med foranstillet artikel.

Der synes ikke at være et leksikalsk mønster i variationen; de (højfrekvente) neutrumsord, der oftest kan forekomme med utrummarkering, fx *buis*, *træ* og *år*, kan lige så vel forekomme med neutrummarkering. Der er heller ikke noget mønster at spore i, hvilke utrumord der forekommer med neutrum, bortset fra at nogle højfrekvente utrumanimater (fx *far*, *mor*, *søster*, *svoger*, *datter*, *dansker*, *argentiner*) helt er fraværende blandt de fejlagtigt neutrummarkerede. Dette kunne pege på, at animathed eller et 'nærhedsprincip' spiller en rolle for stabiliteten i genus i argentinadansk, her i retning af bevarelse af utrum.

Afvigelse fra standardsproget i et genussystem er også observeret i andre skandinaviske arvesprog. Lohndal & Westergaard (2016: 1) konstaterer fx for arvesprogsnorsk i USA, at der forekommer en "considerable overgeneralization of the masculine [gender]". Dette er ikke

en konklusion, vi uden videre kan overføre til argentinadansk, der er ikke solidt nok belæg for at tale om en decideret overgeneralisering i kun én retning, mod utrummarkering af neutrumord, og den er ikke 'betragtelig' (og så er der heller ikke maskulinum i dansk). Derimod er vores undersøgelse mere i tråd med Johannessen & Larssons (2015) undersøgelser af amerikanorsk og amerikavensk, som konkluderer, at "gender is in place in the overall majority of speakers" (2015: 13), og at "there are no deviations [fra standardnorsk og -svensk] in ... the use of the definite suffix ... but some deviations in the form of pre-nominal determiners" (ibid.). Denne sidste observation deles også af Lohndal & Westergaard (2016: 11).

Vores umiddelbare bud på tendensen i argentinadansk til den overgeneraliserende brug af utrum er, at utrum er langt hyppigere end neutrum, dvs. optræder med langt flere ord, og derfor i den forstand er umarkeret (jf. også Kappelgaard & Hjorth 2017). Men denne betragtning bør kvalificeres ved inddragelse af et større materiale end vores 16-taler-datasæt.

5 PERSPEKTIVERENDE KONKLUSION

Vi har i denne artikel analyseret og diskuteret forskellige træk, hvorved argentinadansk adskiller sig fra rigsdansk hovedsagelig på basis af et udvalgt talersæt på 16 talere fra Corpus of South American Danish. Dette har omfattet træk fra forskellige grammatiske niveauer: Leksikon/ordforråd i form af de leksikalske indlån af især diskursord, substantiver og substantivstammer samt verbalstammer fra spansk, morfologi repræsenteret af analysen af den morfologiske integration af de indlånte spanske leksemer (bl.a. *ere*-afledningerne på spanske verbalstammer) og genusvalg. Analysen af forekomsten af det approksimative *mere eller mindre* ligger på grænsefladen mellem leksikon og syntaks, eftersom det kun er i visse syntaktiske positioner og som modifikator for fx mængdeangivelser, alder, tidspunkter og perioder, at den øgede brug af *mere eller mindre* i argentinadansk sammenlignet med dansk gør sig gældende.

Til diskussionen om, hvorvidt argentinadansk kan betegnes som varietet, vil vi understrege, at argentinadansk selvfølgelig lader sig afgrænse både geografisk og sociodemografisk, idet det er den form for dansk, der tales i Argentina af efterkommere af den danske indvandring mellem ca. 1880–1930. De sociale betingelser for at observere et etableret gruppesprog i vores datagrundlag er givet, for i både 16-talersamplet og CoSAMDa er tætte netværk, der kendetegner de forskellige danskargentinske samfund, repræsenteret. Et netværk af en slags er indlysende en forudsætning for, at der kan udvikle sig et fælles sprog, dvs. en varietet, der er kendetegnet af overindividuelle tilbagevendende sproglige kendetegn. Som vi har nævnt, optræder trækkene med en vis regelmæssighed, men også med en del inter- og intratallervariation, dvs. at vi ikke med bare nogenlunde sikkerhed kan forudsige, hvilke sproglige former og træk en dansk-argentinsk taler vil bruge i argentinadansk. Det er derfor en nødvendig opgave for videre studier at undersøge disse træks distribution i forhold til større grupper af talere og i forhold til deres konsistens for den enkelte taler. Dette vil give et godt fingerpeg om, hvorvidt der er gruppemæssigt belæg for at kalde argentinadansk for en varietet.

Ud over vanskelighederne tilknyttet inter- og intratallervariationen kan det diskuteres, hvilke træk der rimeligvis skulle inddrages som varietetskonstituerende (og i artiklen har vi slet ikke set nærmere på fonologiske særtræk): Alle de sproglige elementer, der udgør argentinadansk, uanset om de også forekommer i andre former for dansk (rigsdansk, danske regio- og dialekter, andre former for dansk uden for Danmark)? Eller bør kun de træk, der er helt unikke for argentinadansk, indgå som kriterium for en specifik argentinadansk varietet? Eller konstitueres en varietet ved at være kendetegnet af et vist antal træk, der er distinkte nok til at markere varietetten som anderledes end sammenligningsvarietetten? Alt efter hvilket udgangspunkt man måtte vælge, implicerer det et specifikt forskningsfokus. I sidstnævnte principielle spørgsmål indgår der selvfølgelig spørgsmålet om, hvem der skal bedømme argentinadanske træk som distinkte: Mens fx de leksikalske indlån er synlige for alle (og også er de træk, som talerne selv kommenterer, når de taler om deres måde at tale dansk på), er inkonsistensen i fx

genustilskrivning og kongruens samt overrepræsentationen af *mere eller mindre* tydelig i et lingvistisk fugleperspektiv, men næppe genkendeligt som noget særligt af talerne selv. Dette er yderst relevante spørgsmål, som afventer en teoretisk afklaring også for argentinadansk, men som vi på grund af artiklens deskriptive målsætning ikke kan løse her og nu.

Jan Heegård Petersen
Institut for Nordiske Studier og
Sprogvidenskab
Københavns Universitet
janhp@hum.ku.dk

Karoline Kühl
Institut for Nordiske Studier og
Sprogvidenskab
Københavns Universitet
karoline.kuehl@hum.ku.dk

LITTERATUR

- Agertoft, P. 2005. *Danskheden på Pampaen 1875–1950 – en undersøgelse af aktører, strukturer og diskurser i udviklingen af en dansk-argentinisk identitet i provinsen Buenos Aires*. Speciale. Århus Universitet.
- Aijmer, K. & A.-M. Simon-Vandenberg. 2003. The discourse particle well and its equivalents in Swedish and Dutch. *Linguistics* 41(6). 1123–1161. DOI: 0024-3949/03/0041-112.
- Becker-Christensen, C. 2011. *Dansk syntaks. Indføring i dansk sætningsgrammatik og sætningsanalyse*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Benmamoun, E., S. Montrul & M. Polinsky. 2013. Heritage languages and their speakers: Opportunities and challenges for linguistics. *Theoretical linguistics* 39(3–4). 129–181.
- Brink, L., J. Lund, S. Heger, J. Normann Andersen (red.), *Den store danske udtaleordbog*. København: Munksgaard.
- Butt, J. & C. Benjamin. 2013. *A new reference grammar of modern Spanish*. Oxford: Routledge.
- Christensen, L. & R. Zola Christensen. 2014. *Dansk grammatik*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Clyne, M. 2003. *Dynamics of language contact. English and immigrant languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Glargaard, A. 2015. Et frøhop ind i det dansk-argentiniske arvesprog. En empirisk undersøgelse af dansk-argentiniske frøhistorier. Upubliceret speciale, Københavns Universitet.
- Gregersen, F. & T. Kristiansen. 2015. Indledning. Sprogforandring i virkelig tid. Gregersen, F. & T. Kristiansen (red.), *Hvad ved vi nu – om danske talesprog?*, 9–45. København: Sprogforandringscentret, Københavns Universitet.
- Flodell, G. 1992. Immigrant Swedish in Misiones – towards language loss. P.S. Ureland & I. Clarkson (red.), *Language contact across the North Atlantic*, 227–235. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Hansen, N. 2016. *En snert af dansk mellem urskov og pampa. Det danske i to danskekolonier i Argentina*. (Redigeret af J. Heegård Petersen og K. Kühl). http://danskestemmer.ku.dk/resultater/publikationer/En_snert_af_dansk_mellem_pampa_og_urskov_Nadia_Hansen.pdf.
- Hansen, E. & L. Heltoft. 2011. *Grammatik over det danske sprog*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Hartling, A.S. 2016. Ledstilling i ledsætninger i dansk som arvesprog i Argentina: Et foreløbigt studium. *Ny forskning i grammatik* 23. 55–70.
- Hasselmo, N. 1974. *Amerikasvenska. En bok om språkutvecklingen i Svensk-Amerika*. Stockholm: Esselte studium.

- Johannessen, J.B. & I. Larsson. 2015. Complexity matters: On gender agreement in heritage Scandinavian. *Frontiers in psychology* 6. DOI: 10.3389/fpsyg.2015.01842.
- Johanson, L. 2008. Remodeling grammar. Copying, conventionalization, grammaticalization. P.S. & N. Kintana (red.), *Language contact and contact languages*, 61–79. Amsterdam: Benjamins. DOI: 10.1075/hsm.7.05joh.
- Jul Nielsen, B. & K.M. Pedersen. 1991. *Danske talesprog*. København: Gyldendal.
- Kühl, K., J. Heegård Petersen, G. Foget Hansen & F. Gregersen. (Under udgivelse). CoAmDa. Et nyt dansk talesprogs korpus. *Danske talesprog* 17. 131–160.
- Lohndal, T. & M. Westergaard. 2016. Grammatical gender in American Norwegian heritage language: Stability or attrition? *Frontiers in psychology* 7. DOI: 10.3389/fpsyg.2016.00344.
- Louden, M. 2016. *Pennsylvania Dutch. The story of an American language*. Baltimore: John Hopkins.
- Maher, J. 1991. A cross-linguistic study of language contact and language attrition. H.W. Seliger & R.M. Vago (red.), *First language attrition*, 67–84. Cambridge: Cambridge University Press.
- Maschler, Y. 1994. Metalanguaging and discourse markers in bilingual conversation. *Language in society* 23(3). 325–366.
- Matras, Y. 2009. *Language contact*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mikkelsen, K. 1911. *Dansk ordføjningslære*. København: Lehmann & Stages Forlag.
- Montrul, S. 2008. *Incomplete acquisition in bilingualism: Re-examining the age factor*. Amsterdam: John Benjamins. DOI: 10.1075/sibil.39.
- Møller, E.D. 2007. *Danskere som indvandrere – det danske-argentinske eksempel*. Herning: Poul Kristensens Forlag.
- Poplack, S. 1980. Sometimes I'll start a sentence in Spanish y termino en español. Toward a typology of code-switching. *Linguistics* 18. 581–618.
- Putnam, M.T. & J.M. Lipski. 2016. Null arguments in transitional trilingual grammars: Field observations from Misionero German. *Multilingua* 35(1). 85–104.
- Rothman, J. 2009. Understanding the nature and outcomes of early bilingualism: Romance languages as heritage languages. *International journal of bilingualism* 13(2). 155–163. DOI: 10.1177/136700690933814.
- Salmons, J. 1990. Bilingual discourse marking: Code switching, borrowing, and convergence in some German-American dialects. *Linguistics* 28. 453–480.
- Schmid, M.S. & K. de Bot. 2008. Language attrition. A. Davies & C. Sotillo (red.), *The handbook of applied linguistics*, 210–234. Malden: Blackwell Publishing. DOI:10.1002/9780470757000.ch8.
- Kappelgaard, S.B. & H.B. Hjorth. 2017. *Det stærkeste køn*. København: Københavns Humanistiske Fakultet.
- Wivel, H.G. 1901. *Synspunkter for dansk sproglære*. København: Det Nordiske Forlag.
- Worgall, L. 2010. *Danske udvandrerkvindens liv i Argentina i perioden 1890–1935*. Speciale. Københavns Universitet.